

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובידורים, חילופי נוסחאות, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בכרחה במכון כמזכ"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 140
פרשת צו
ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה' תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

ו' ב': מוקדה - הקו"ף בשווא נע, והה"א לא נשמעת, ונקרא 'מוקד'.

ו' ו': אש תמיד תוקד עליהם - יש להקפיד להטעים היטב את הרביעי המפסיק שבתיבת 'אש', שאם לא יטעים כראוי ישמע ש'אש תמיד' צריכה להיות דולקת על המזבח, בעוד שפירושו ש'אש' תמיד צריכה להיות דולקת על המזבח.

ו' י': קדשים - יש אומרים שהקו"ף בקמץ קטן. ויש אומרים שהקו"ף בקמץ גדול. וכן הוא להלן (ו' י"ח, כ"ב, ז' א', ו').

ו' י"א: יאכלנה - הכ"ף בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'יאכלנה' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט. וכן הוא להלן: יאכלנו (ז' ו').

אשר יגע - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא ייגע בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה.

ו' י"ד: תביאנה - הנו"ן דגושה, והקורא 'תביאנה' בנו"ן רפה משנה משמעות. אך להלן ז' ל': תביאנה - הנו"ן רפה, והקורא 'תביאנה' בנו"ן דגושה משנה משמעות.

ו' י"ט: המחטא - המ"ם רפה, ובשווא נע.

ו' כ"א: אשר תבשלבו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אשר-תבשלבו.

ז' ג': המקסה - המ"ם רפה, ובשווא נע.

ז' ד': עליהן - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אליהן' באל"ף.

ז' ז': אשר יכפרבו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אשר-יכפרבו.

וכן להלן (ז' ל'), אילו היה כתוב 'ידיו תביאנה' בנו"ן דגושה, היה פירושו ידיו יביאו אותה, וכשכתוב 'ידיו תביאנה' בנו"ן רפה, פירושו ידיו יביאו, ולא מפורש את מה יביאו.

ז' עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה. וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג. וכן מוכח מזה שבכמה כתבי יד (ט"ה ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז) המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח, (והיינו שהשווא נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרנית הוא סימון לשווא נע), וכן כתב אור תורה כאן שבספרי ספרד המ"ם בחטף פתח, ומוכח שהשווא נע.

ח' עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה. וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג. וכן מוכח מזה שבכמה כתבי יד (ט"ה ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז) המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח (והיינו שהשווא נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרנית הוא סימון לשווא נע).

ט' בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן ג' סעיף י"ב). ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן ג' סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדיניותנו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

א' וכתב רד"ק (מכלול כ"ו ע"א) שהה"א היתה ראויה להיות במפיק (וממילא פירוש תיבת 'מוקדה' הוא 'מוקד שלה'), אלא שנחנה כמו שמצאנו פעמים נוספות שראוי להיות במפיק ונשמט המפיק (כגון: ותחמקה בחקר ובזפת, שמות ב' ג'. למן היום הןקדה, שם ט' ו'. ועוד). והובאו דבריו במנחת שי (וכן נראה גם מהנחת שיטה מקובצת על דברי רש"י זככים פ"ג ע"ב אות כ"ב). ולפי זה הקורא כאן 'מוקדה' במפיק, לא שינה משמעות.

אך אבן עזרא כתב שהה"א נוספת (דהיינו שעיקר המילה היא 'מוקד', אלא שנוספה אות ה"א על עיקר התיבה, כמו בתיבת 'לילה' שעיקרו 'ליל'), או ש'מוקדה' הוא שם בפני עצמו (והיינו שיש שני משקלים 'מוקד' ו'מוקדה'), ולפי זה, הקורא 'מוקדה' במפיק לכאורה שינה משמעות.

ב' על פי הסברה הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (דוד חולם להפוך לקמץ כאשר מתארכת המילה והתנועה מתרחקת מהטעם, כגון כגון 'פתל' - 'פתליקם', 'שורש' - 'שורשיקם'), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (בתיבת 'קדש'), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשוטות הוא קמץ קטן.

ג' שהרי כתבו המדקדקים (ראה רד"ק מ"ב ב' ו"ב והללים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה ש"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

ד' כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

ה' כמו בפסוק: לא ייעץ ולא ייגע (ישעיה מ' כ"ח). והגימ"ל שם קמוצה רק משום שהתיבה מוטעמת באתחנחא.

ו' וכמו שכתב רש"י (שופטים ה' כ"ט): תענינה. דגשות של נו"ן משמשת במקום נו"ן שלישית, ופתרונה תענינה אותה, דגשות נו"ן משמשת במקום 'אותה', כמו (ויקרא י"ד) 'מרבכת תביאנה'. עכ"ל.

והיינו, שאילו היה כתוב כאן 'מרבכת תביאנה' בנו"ן רפה, היה פירושו מורבכת תביא, וכשכתוב 'מרבכת תביאנה' בנו"ן דגושה, פירושו מורבכת תביא אותה.

ז' ח': אֶת־עֵלֶת אִישׁ - הטעם מלעיל בעי"ן.

עֹזֶר - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֹזֶר' באל"ף ט.

ז' י"ב: מִשְׁתִּים - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא 'מִשְׁוִכִּים' בכ"ף.

ז' ט"ו: לֹא־יֵצֵחַ - הוי"ד בפתח, והנו"ן דגושה. והוא לשון עזיבה. והקורא 'יֵנִיחַ' בקמץ ורפה*, יתכן שמשנה משמעות² ללשון מנוחה³.

ז' כ"א: פִּי־תִנֶּעַ - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא 'תִּינֶעַ' בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה⁴.

ז' כ"ד: לִלְכֹּל־מְלֶאכָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים ללכל מְלֶאכָה.

ז' כ"ה: פְּלֶאֱכָל חֶלֶב - הטעם מלרע בכ"ף, והוא פועל. והקורא 'אֶכָל' מלעיל משנה משמעות לשם עצם.

ז' ל"ג: לֹו תִהְיֶה - מוטעם בדרגא תביר⁵.

ז' ל"ד: מֵאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מֵת. וכן הוא להלן.

ז' ל"ו: מִשְׁחָו - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא 'מִשְׁכו' בכ"ף.

ח' ג': אֶל־פֶּתַח - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא 'פֶּסַח' בסמ"ך ט. וכן הוא להלן (ח' ד', ל"א, ל"ג, ל"ה).

ח' ז': וַיֹּאפֶד - האל"ף בשווא נח. ואין להבליעה ולקרוא 'וַיִּפֶד', או לקרוא 'וַיֹּאפֶד' בחטף סגול.

ח' י"ג: וַיַּחבֵּשׁ - החי"ת בחטף פתח, ואין לקרוא 'וַיַּחבֵּשׁ' בשווא נח.

ח' ט"ו: וְאֶת־חִלְבָּהֶן - הבי"ת בשווא נע, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא 'חִלְבָּהֶן' בצירי, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

ח' י"ז: וְאֶת־עֹזֶר - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֹזֶרו' באל"ף ט.

ח' י"ט: וַיִּשְׁחָט - יש להקפיד לנגן את הטעם אתנחתא כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים 'וַיִּשְׁחָט' יח.

ח' כ': נִתַּח - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא 'נִתַּךְ' בכ"ף.

קל מהאות עי"ן, ולכן אפשר לבטאה בשווא נח, ולא שאין לאות אל"ף מבטא כלל.

י" כיון שהטעם אתנחתא בא כאן מיד בראש הפסוק ללא טעם נוסף לפניו, יש קצת מחסור בגייה אם מטעמים אותו אתנחתא רגיל, ומשום כך יש נטיה טבעית להוסיף טעם נוסף בהברות הקודמות. אך אין נכון לעשות כן, ויש לנגן את הטעם בהברה המוטעמת בלבד.

ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, נזכר שניגון אתנחתא זו שונה מעט משאר אתנחתות, שכתב (מעט לפני שער הורקא): ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו וְהָיָה (יהושע ט"ו מ"ח), בַּמִּדְבָּר (שם ס"א), וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַחֲרִי (בראשית י"ט ז). וזה הטעם יקרא מונח לפי שאתה מניחו בלי מתיגה והנעה כי טוב.

וכן בספר "הורית הקורא" המיוחס לר' יהודה בן בלעם (והוא מהדורת הספר הארוך בכתב יד של "טעמי המקרא", קטע זה מובא בספר "כתר ארם צובה ניקודו וטעמיו" עמ' 120) נאמר על האתנחתא: והקוראים יוסיפו בניעיתם אם היא בראש הפסוק.

ובכתב יד העוסק בדיני הטעמים המובא בספר המסורה (חלק ג' עמ' 51) נכתב: ודע כי האתנח כאשר הוא בראש הפסוק יתנגן כמו תלישא גדולה, חוץ ממקום אחד, והוא וַיִּסְעו (בראשית ל"ה ה').

ור' אליהו בחור בספרו טוב טעם (פרק ה', תמונת האתנח) כתב שיש קוראים לאתנחתא הבא בראש פסוק 'סחפא' או 'חספא'. וכן בתשלום מקנה אברם (שער טעמי המקרא), ובערוגת הבושם (פרק כ"ז), קראו לאתנחתא באופן זה שבא בראש פסוק בשם 'סחפא' (והובאו דבריהם במנחת שי שמות ל"ג י"ד). וכנראה נתנו לו שם זה להדגיש שאין ניגון אתנחתא רגיל שבא טעם לפניו שמכין את ניגונו, אלא ניגונו שונה מעט משאר אתנחתות, אך לא באו לומר שאינו מפסיק כשאר אתנחתות (ומה שכתבו מקנה אברם וערוגת הבושם שקראו לו עבר או קוץ שהוא פחות ממשרת, נראה שכוונתם רק על שינוי נענית, ולא על פחיתות הפסוק, שהרי באמת הוא אתנחתא רגיל, ואף הניקוד משתנה על ידו כמו כל אתנחתא וסוף, כגון וַיֹּאמֶר (בראשית כ"ד ל"ד) בפתח, ולא וַיֹּאמֶר בסגול, וכגון וַיִּסְעו (בראשית ל"ה ה') במקף, ולא וַיִּסְעו בשווא).

וכן בספר המסורה (חלק א' עמ' 658) מובאת רשימת מסורה המונה ומפרטת את הטעמים ושמותם (הרשימה פותחת במילים: אלה הטעמים ואלה שמותם, וכו') וביניהם נמנה הטעם: וַיֹּאמֶר - סעפא (זה מלבד הטעם אתנחתא המופיע גם הוא ברשימה זו).

ורו"ה כתב (משפטי הטעמים דף ה' ע"ב בהערה) שיש לאתנחתא שמות נוספים, יש שקוראים לה חונה, או סחפא, או סעפא, וכתב שראתה בטוב טעם ובערוגת הבושם שכתבו שלא יקראו סחפא אלא לאתנחתא הבא בראש פסוק, אך מהמסורה מוכח שלא כדבריהם (שהמסורה במק"ג פרשת אחרי מוסרת על הפסוק עָרְוֹת פִּלְגָּד לא תִּגְלֶה (ויקרא י"ח ט"ו) "כל סחופי בצירי", והיינו שאם מוטעים באתנחתא מנוקד תִּגְלֶה בצירי, ואם מוטעים בשאר טעמים מנוקד תִּגְלֶה בסגול, ומוכח מהמסורה שסחפא הוא שם לכל אתנחתא).

אך באמת סחפא הוא השם הבבלי לטעם אתנחתא, וכנראה אימצו שם זה לאתנחתא כשהוא בא בראש הפסוק רק כדי להודיע על שינוי משאר אתנחתות, ולא שהוא באמת טעם אחר, וזו כוונת טוב טעם וערוגת הבושם, וממילא לא קשה על דבריהם מהמסורה.

* משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

י" לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

יב בבית יוסף (או"ח סימן כ"ה) כתב שאין בזה שינוי משמעות, ובלבוש (שם סימן ז') כתב שלא דק ויש בזה שינוי משמעות. ובאחרונים שם (מור וקציעה, מחזיק ברכה, ועוד) האריכו לדון בזה, ואכ"מ.

יג כמו בפסוק: עַד אֲשֶׁר יֵצֵחַ יְיָ לְאַחֲכֶם כָּכֶם. (דברים ג' ב').

יד כמו בפסוק: אֶל תִּינֶעַ לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתְּךָ חֶדֶל (משלי כ"ג ד').

טו ע"פ כללי הטעמים ראוי להיות מוטעם כאן 'לֹו תִהְיֶה' במרכא תביר (כמבואר בגליון פרשת משפטים תשע"ו הערה ל"ה), אלא שפסוק זה נמנה במסורה בין היוצאים מן הכלל המוטעמים בדרגא.

טז שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והיוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקראו בתי"ו דגושה.

יז כתב בקסת הסופר (פתיחה לחלק שני, אות ו'): אבל דין נח נראה אינו נוהג באל"ף, ומה שנמצא 'וַיֹּאמֶר בְּקֶדֶשׁ' שהאל"ף בע"כ היא כמו נח נראה מדדלי"ת שלאחריה דגושה, זהו דלא כמנהג הלשון אלא מטעם כמס. ע"כ. וכונתו, שאע"פ שדרך האותיות הגרוניות להתרחב משווא נח לחטף, כאן האל"ף נשארה בשווא נח שלא כמנהג.

ולענין אופן הגיית אל"ף בשווא נח, כתב ר' שבתי סופר שהיא קלה מאד עד שכמעט ולא תורגש בקריאה. והיינו שלאות אל"ף יש מבטא מסויים שהוא

לְנִתְחִיו, וְאֶת־הַנְּתָחִים - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו והחי"ת, שלא ישמע שקורא 'לְנִתְחִיו' הַנְּסָכִים בסמ"ך ו"ף.
ח' כ"ג: וְשִׁחָט - מוטעם בשלשלת, וניגונו כשני פזרים ותלישא גדולה.² ואע"פ שמשומן פסיק אחר השלשלת, אין צריך להפסיק בו בשהייה^{כא}.

ח' כ"ו: מָצָה - המ"ם בפתח, והצד"י דגושה. והקורא 'מָצָא' בקמץ ורפה^{כב}, משנה משמעות ללשון מציאה^{כג}.

ח' ל"א: בְּשָׁלוֹן - השי"ן בדגש, והשווא נע.

ח' ל"ב: וְהִנֹּחֵת בְּבֶשֶׁר וּבְלֶחֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'וְהִנֹּחֵת בְּבֶשֶׁר וּבְלֶחֶם'.

חילופי נוסחאות

ז' ג': וְאֶת־כְּלִי־חָלָב (וְאֶת־כְּלִי־חָלָב)

במרכא - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג^{כד}, קסוטו, ברויאר.

במקפ - בכתבי היד: ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ז' י': וְחִרְבָּה / (וְחִרְבָּה)

הבלי"ת במקמץ - בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

הבלי"ת בפתח - בכתבי היד: א"א א"ג א"ו א"ז. ~ ובדפוס: מק"ג.²

ז' ט"ז: וּמִמֶּחֶרֶת / (וּמִמֶּחֶרֶת)

מ"ם שניה ללא מונח - בכתבי היד: ט"א כ"ה ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי².

מ"ם שניה במונח - בכתבי היד: ס"ד, א"א א"ה א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ז' ל"ו: אָשֶׁר / (אָשֶׁר)

בתלישא קטנה - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

בתלישא גדולה - בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.²

וכוונת המסורה שתיבת 'מחבת' בפסוק הפותח 'וכל מנחה יוצאת מן הכלל ומנוקדת בפתח.

וכיון ששני הפסוקים הסמוכים פותחים בתיבות 'וכל מנחה' (הפסוק הראשון (ז') ט'): וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּתֶּנָּה בַּחֲבֹתֶיךָ הַשְּׂמֹנֶה (ז' י'): וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה) וסמוכים זה לזה, טעה המסרן ומסר 'מחבת, וכל מנחה בלוּלָה בְּשֶׁמֶן' (כך נמסר במסורה בכתב יד לניגוד) במקום למסור 'מחבת, וכל מנחה' או 'מחבת, וכל מנחה אשר תאפה', וכך המשיך בטעות בפירוט הפסוק הבא, בו לא מופיעה כלל תיבת מחבת, ומוכח מתוכו שחלה טעות בנוסח המסורה.

לאחר מכן כשבאו לתקן שורה זו שיש בה טעות מוכחת (שהלא בפסוק 'וכל מנחה בלוּלָה בְּשֶׁמֶן' לא מופיעה כלל תיבת 'מחבת'), במקום להתאים את ציון הפסוק לתיבה שעליה נמסר שיוצאת מן הכלל, תיקנו את התיבה שעליה נמסר כדי להתאימה לציון הפסוק, ובמקום 'מחבת, וכל מנחה בלוּלָה בְּשֶׁמֶן', מסרו: 'וחרבה, וכל מנחה בלוּלָה בְּשֶׁמֶן' (כך נמסר במסורה בדפוס מק"ג (דוומה לזה בכתבי היד א"ג א"ז)). וכך קרה שנמסר במסורה על תיבת 'וחרבה' שהיא מנוקדת בפתח באתנחתא, ובעקבות מסורה זו תיקנו בדפוס מק"ג וניקדו 'וְחִרְבָּה' בפתח.

ומוכח כן גם מזה שרד"ק (מכלול קס"ד ע"א) אכן כתב וז"ל: וכן מחבת פתח אף באתנח, וכל נעשה במרחשת ועל מחבת. עכ"ל. ומוכח שברשימה שלפניו נמסר כהוגן על התיבה והפסוק היוצאים מן הכלל (ומוכח כן גם מרשימת המסורה המוטעית שבכ"י לניגוד, והתיקון לנטח שנמסר בדפוס מק"ג, כמבואר לעיל. וכן מזה שברוב מוחלט של כתבי היד מנוקד 'מִחְבַּת' בפתח ו'וְחִרְבָּה' בקמץ).

^{כה} כן הוא בכתר ארס צובה במקומות שנשתמר (שופטים ו' ל"ח, שם ט' מ"ב, שם כ"א ד', שמואל א' ה' ג', שם ל"א ח', ירמיה כ' ג', דברי הימים א' י' ח'), שכשאר תיבת 'מִמֶּחֶרֶת' מוטעמת בזקף קטן אין מופיע מונח תחת המ"ם השניה. וכן בכמה מקומות שלא נשתמר (שמות ט' ו', שם י"ח ג') ישנה עדות במאות נהן שההטעמה בכתר היא 'מִמֶּחֶרֶת' ללא מונח במ"ם השניה.

^{כו} בכמה מקומות במקרא בהם מופיעה תיבה זו ומוטעמת בזקף קטן, כתבו אור תורה ומנחת שי שמוטעם 'מִמֶּחֶרֶת' בזקף ללא מונח (בראשית י"ט ל"ד, שמות ט' ו', שם ל"ב ו', שם ל"ב ל', במדבר י"ז ו').

^{כז} כאן אחת הדוגמאות הבולטות לשיבושים שנכנסו לדפוסי ימינו ע"פ הנוסח המשובש של מק"ג. למרות שלהטעמת 'אָשֶׁר' בתלישא גדולה אין שום זכר בכתבי היד, הוטעם כן בדפוס מק"ג (ככל הנראה משום טעות סופר ותו לא), ובעקבות דפוס מק"ג נכנס והתקבל שיבוש בשאר הדפוסים, ואף בחלק מדפוסי ימינו. ומכאן ראייה עד כמה צריך לבדוק היטב את הנוסח המדויק בכתבי היד, ולא להסתמך אחר הנוסח הנפוץ בספרים.

^ט שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחם הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

^כ כתב ר' אליהו בחור (טוב טעם ריש פרק ד') שניגון השלשלת כשני פזרים ותלישא. ונראה שכוונתו לתלישא גדולה, שהלא שלשלת הוא טעם מפסיק, וא"כ מוכרח שנגמר בניגון תלישא גדולה המפסיק, ולא בניגון תלישא קטנה המחובר (ואמנם הפסוק של שלשלת גדול יותר מהפסוק של תלישא גדולה, ואולי אין המנגינה זהה בדיוק לתלישא גדולה, אלא כעין תלישא גדולה).

^{כא} ענין זה מבואר בגליון פרשת וירא תשע"ו הערה י"ח.

^{כב} כמו בפסוק: אוּ מָצָא אֶבְדָּהּ וְכָשְׁתָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר (ויקרא ה' כ"ב).

^{כג} ובגליון ציין שכך מוטעם ברוב כתבי היד, ובספרים אחרים מוטעם 'וְאֶת־כְּלִי־חָלָב' במקף.

^{כד} וכתב ברויאר (כתר ארס צובה והנוסח המקובל עמ' 42) שהטעות לניקד 'וְחִרְבָּה' בפתח נוצרה מתוך טעות ובלבול בדברי המסורה, והלהל פירוט השתלשלות הטעות. הטעמים המפסיקים ביותר בפסוק, שהם סוף פסוק ואתנחתא, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום 'שְׁמִים', באתנחתא וסוף פסוק מנוקד 'שְׁמִים'. 'מְצָרִים'-'מְצָרִים'. 'לִלְהָ'-'לִלְהָ'. אך יש כמה מקומות היוצאים מן הכלל בהם אין הפתח משתנה לקמץ בטעמים אלו.

היוצאים מן הכלל בהם מוטעם באתנחתא ומנוקד בפתח, נמסרו במסורה, ודרך המסורה לציין את הפסוקים ע"י ציטוט כמה תיבות מהפסוק. וכיון שבפסוק הסמוך הקודם לפסוקנו (וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּתֶּנָּה בַּחֲבֹתֶיךָ הַשְּׂמֹנֶה וְחִרְבָּה) מופיע יוצא מן הכלל, שמנוקד בו באתנחתא 'מִחְבַּת' בפתח, ולא 'מִחְבַּת' בקמץ, נמסר פסוק זה במסורה ככל הנראה באופן זה: 'מחבת, וכל מנחה'.